

Audronė Janickienė
Onutė Baumilienė
Ingrida Visockienė

lingua

LIETUVIŲ
KALBA

TURINYS

ĮVADAS. PASAKOJIMAS, APRAŠYMAS IR SAMPROTAVIMAS, JŲ SIEJIMAS Į VISUMĄ – 7 · 11

V SKYRIUS. SINTAKSĖ IR SKYRYBA – 12 · 45

1. Stilingos kalbos reikalavimai (aiškumas, logiškumas, tikslumas, glaustumas, įtaigumas) · 14
  2. Sudėtiniai mišrieji sakiniai, jų dėmenų jungimo ypatumai · 18
  - 3–5. Sudėtinių mišriųjų sakinių skyryba · 22
  6. Tiesioginė kalba. Autoriaus žodžių vieta sakiniuose su tiesiogine kalba · 26
  7. Tiesioginės kalbos skyryba brūkšniais ir kabutėmis · 29
  8. Tiesioginės kalbos vertimas netiesiogine · 34
  - 9–10. Citatų skyryba · 38
- V skyriaus įsivertinimo testas · 43

VI SKYRIUS. APIBENDRINAMASIS SINTAKSĖS IR SKYRYBOS KARTOJIMAS – 36 · 117

1. Pastabų žymėjimasis klausant sakomos kalbos (pranešimo). Klausimų uždavimas kalbėtojų. Reikiamos informacijos ir šaltinių užsirašymas (klausant) · 49
  2. Stebimo ir (arba) klausomo teksto turinio, raiškos, poveikio klausytojų bei kalbėjimo kultūros vertinimas. Išklaustytos kalbos apibendrinimas ir interpretavimas · 53
  3. Sakinių rūšys pagal 1) sakymo tikslą ir būdą, 2) gramatinių centrų skaičių, 3) pagrindines ir antrininkes sakinio dalis, 4) tarinio sąsają su vardininku reiškiamu veikėju, 5) pilnį ir priklausymą nuo konteksto · 57
  4. Veiksnių nusakymas vardininko linksniu, veiksmažodžio bendratimi, padalyviu, žodžių junginiu ar samplaika ir šalutiniu dėmeniu · 62
  5. Tarinio raiška · 66
  6. Pažyminio raiška ir skyryba · 69
  7. Aplinkybinių santykių raiškarieveiksmiais, daiktavardžių ir įvardžių linksniais, linksniais su prielinksniais, dalyviais, pusdalyviais bei padalyviais, žodžių junginiais ir šalutiniais dėmenimis · 73
  8. Kalbamųjų santykių nusakymo galimybės sujungiamuoju ar bejungtuku sakiniu, gretimais vientisiniais sakiniais · 78
  9. Atskiriamosios konstrukcijos, jų skyrybos ypatumai · 81
  10. Išskiriamosios konstrukcijos (išplėstiniai derinamieji ir kiti pažyminiai, priedėliai, aiškinamosios sakinio dalys, išplėstinės aplinkybės, įterpiniai, kreipiniai, šalutiniai dėmenys) · 86
  11. Išplėstiniai derinamieji ir kiti pažyminiai, jų skyryba · 89
  12. Priedėliai, jų skyryba · 94
  13. Aiškinamosios sakinio dalys, jų skyryba · 99
  14. Išplėstinės dalyvinės, pusdalyvinės, padalyvinės aplinkybės, jų skyryba · 103
  15. Įterpiniai, kreipiniai, jų skyryba · 106
  16. Šalutiniai dėmenys, jų skyryba · 111
- VI skyriaus įsivertinimo testas · 116

PRIEDAI · 118

TEKSTŲ ŠALTINIAI · 133

KO IR KAIP MOKYSITĖS?

Lietuvių kalbos vadovėlio *Lingua 10* klasei 2 dalį sudaro 2 skyriai, kurių medžiagą nagrinėdami

- **gilinsite kalbos sistemos pažinimą;**
- **tobulinsite kalbos vartojimo gebėjimus;**
- **ugdysitės kompetencijas tyrinėdami probleminius klausimus:**
  - Kaip kūrybinis mąstymas ugdo kūrybiškumą?
  - Kaip suprantamas šiurkšnumas ir modernumas?

Kiekvieno skyriaus ĮVADINĖ ATLANKA padės susiplanuoti tikslingas veiklas, o ĮSIVERTINIMO TESTAS – peržvelgti pasiektus rezultatus ir padarytą pažangą.

Išsiskeltą skyriaus tikslų ir suplanuotus uždavinius pasiekti padės tikslingos kiekvienos temos veiklos.

Pakartota informacija susiejama su nauja.

Nagrinėjamos taisyklės ir pavyzdžiai.

Atsakant į klausimus pasitirinama, ar suprantama teorija.

Informacija pritaikoma praktiškai, užduoties atliekant individualiai, poromis ar grupėmis.

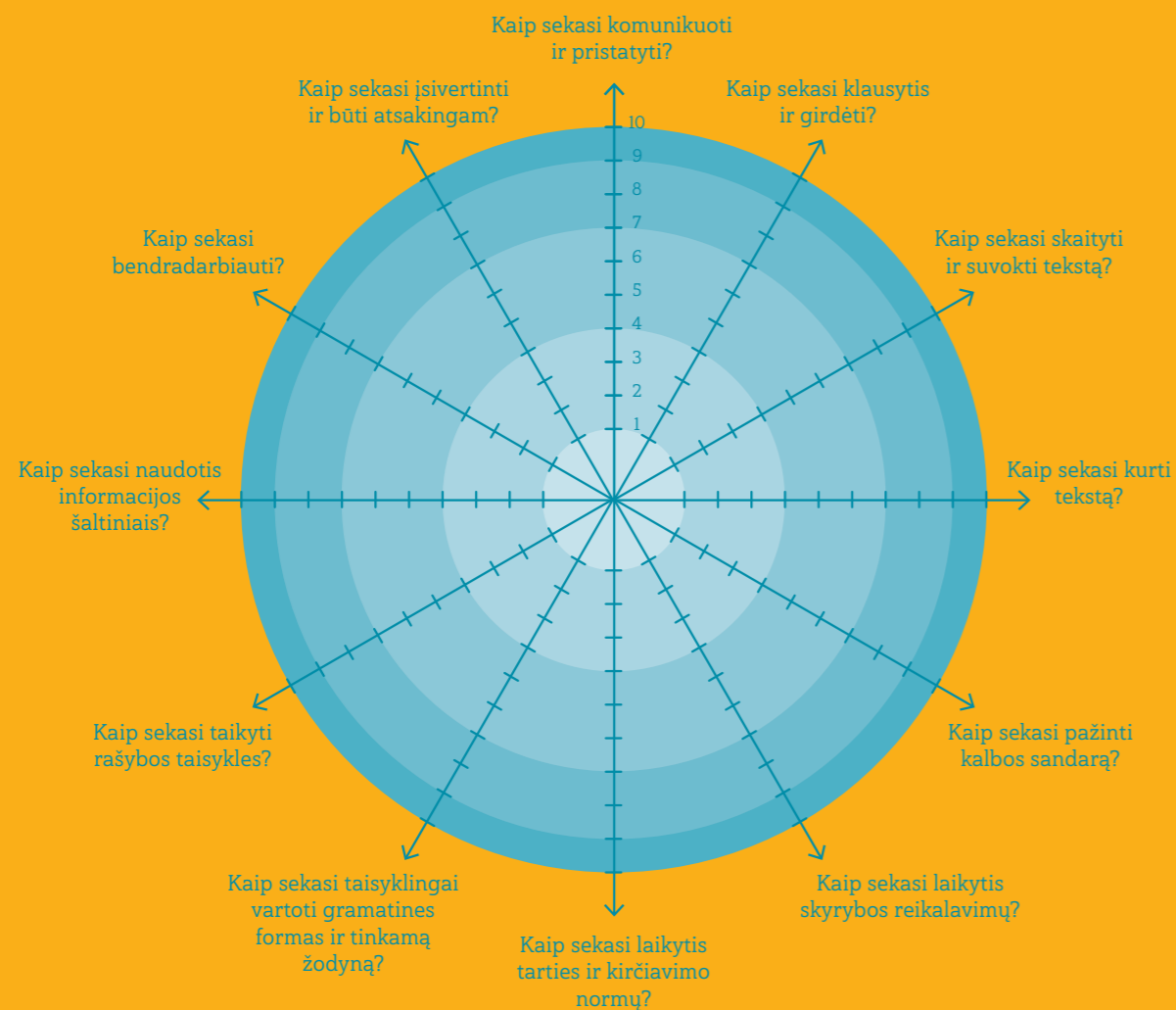
Apmąstomos veiklos, įsivertinami rezultatai, priimami sprendimai.

Glausta pagalba randama PRIEDUOSE (p. 118–132).

Sutartiniai ženklai nurodys veiklą, užduoties tipą, jos atlikimo būdą.

- Stimulus
- Kartojimas
- Žinių gilinimas (tik kartojimo skyriuje)
- Naujas dalykinis turinys
- Klausimai
- Užduotys ir įsivertinimas
- Tyrimas
- Informacijos paieška
- Strategija (būdas)
- Įsivertinimo žemėlapis (p. 6)
- Įsivertinimo testas
- Darbas poromis
- Darbas grupėmis

ĮSIVERTINIMO ŽEMĖLAPIS

Balai	1–3	4–5	6–8	9–10
Patarimai	Nenuleiskite rankų!	Būkite atkaklūs!	Elkitės ryžtingai!	Dalykitės patirtimi!
Sprendimai	Kreipkitės pagalbos. Išsiaiškinkite tai, kas neaišku, kaip užpildyti spragas. Padedami ar savarankiškai atlikite užduočių papildomai.	Kelkite klausimus, kas neaišku, ir ieškote atsakymų, padirbėkite papildomai. Prireikus kreipkitės pagalbos.	Užpildykite žinių spragas. Tobulėkite atlikdami papildomų užduočių.	Galite padėti klases draugams. Įmkitės sudėtingesnių užduočių.

ĮVADAS

PASAKOJIMAS, APRAŠYMAS IR SAMPROTAVIMAS, JŲ SIEJIMAS Į VISUMĄ

Kaip derinami ir siejami skirtingų tipų tekstai?

Šiuolaikiniuose tekstuose derinami tradiciniai tekstų tipai – pasakojimas, aprašymas, samprotavimas. Įvairiais būdais perteikiant mintis randasi skirtingų tipų mišrių tekstų ir savitų jų porūšių. Ši tendencija būdinga ir viešajai kalbai, ir rašytiniams tekstams.

Pāsakojimas – toks teksto tipas, kai apie kokį nors tikrą ar įsivaizduojamą įvykį pasakojama plačiai, išsamiai ir nuosekliai: aiški įvykių seka – pradžia, eiga, pabaiga. Pasakojime nurodomos įvykio aplinkybės: laikas (*kada?*), vieta (*kur?*), atskleidžiamos įvykio priežastys (*kodėl?*), papasakojama, kaip ar kokiomis priemonėmis (*kaip?*) kas nors vyko ar buvo padaryta (*kas? ką veikė?*). Kad vaizdas būtų įtikinamas ir gyvas, aprašoma tai, kas regima, garsai, skonis, kvapas, lytėjimas. Pasakoti gali pasakotojas pirmuoju arba trečiuoju asmeniu, taip pat veikėjas.

Pasakojime gali būti veikėjų dialogų arba įsiterpti prisiminimų. Pasakojimą papildo perpasakojimas, aliuzija, pokalbis, citavimas ir kt.

Perpasakojimas: gali būti perpasakojamas knygos, straipsnio ir kitas turinys arba kieno nors žodžiai ar mintys. Pavyzdžiui: *Jurijus Lotmanas yra pasakęs, kad pats sudėtingiausias dalykas yra paprastumas* (Marcelijus Martinaitis, *Apie kūrybą*).

Prisiminimas yra kokio nors įvykio ar atsitikimo papasakojimas. Pavyzdžiui: *Tiesa, daug kuo po truputį buvau ir iš visur šį tą pasiėmiau kūrybai. Jau spausdinau eilėraščius, buvau išleidęs knygą, kai patyriau tikrą kūrybos praregėjimą ir atsivėrė akys bei klausia* (Marcelijus Martinaitis, *Apie kūrybą*).

Aliuzija – savita prisiminimo forma. Tai su pasakojamu dalyku, įvykiu, vaizdu ar charakterizuojamu asmeniu aktualiai susieta užuomina apie žinomą pasakymą, posakį, eilėraščio eilutę, Biblijos išmintį, žymaus autoriaus citatą, įvykį. Pavyzdžiui: *Reikia turėti ausis, kad girdėtum, ir turėti akis, kad matytum. Tačiau daug ką norime pamatyti svetimomis akimis ir išgirsti svetimomis ausimis. Poezija tuo skiriasi nuo kitų menų, kad jai reikia savo proto, savo jausmų, savo akių ir ausų ne vien skaityti, bet ir kurti ją* (Marcelijus Martinaitis, *Apie kūrybą*).

Pokalbis yra toks minčių perteikimo būdas, kai į monologą įterpiamos kieno nors pasakytos mintys, perteikiamos kaip tikras ar tariamas dialogas. Pavyzdžiui: *Iš užsienio atvykę svečiai klausdavo, kodėl mes ne protestuojame, kodėl tylime, nedemaskuojame konkrečių kultūros ir literatūros persekiotojų. Bet kur jie? Kokie jų vardai ir pavardės, kaip atrodo veidai?* (Marcelijus Martinaitis, *Įslaptinta cenzūra*).

Dialogizmas yra kokio nors pokalbio citavimas. Tai gali būti kalbėtojo sukurtos įsivaizduojamo pašnekovo mintys. Pavyzdžiui: *Poezija miesčioniško sotumo tarnyboje? Tu manęs neliesi – aš tave spausdinsiu, deklamuosiu, viešai pagirsiu. Sutarta?* (Marcelijus Martinaitis, *Poezija ir žodis*).

Citavimas – tai minčių perteikimo būdas, kai pažodžiui perduodamos svetimos mintys, tiksliai atkartojamos kokio nors teksto dalys, kurių reikia faktams patvirtinti ar argumentams apsvarstyti. Pavyzdžiui:

Menas išplėšia žmogų iš tos „fiziologinės“ užmaršties, iš tos nelaisvės, kuri negailestingai guldo į žemę „be likusio ženklų, kad žmogumi buvęs“ (V. Kudirka) (Marcelijus Martinaitis, *Kūrybos pašaukimas*).

Aprašymas – toks teksto tipas, kai vaizdingai kas nors aprašoma: asmuo, reiškinys, vieta, įvykis, ir (arba) atskleidžiami pojūčiai. Kurdamas aprašymą autorius pasirenka kalbos priemones ir tarsi piešia paveikslą, kurį adresatas regi lyg gyvą. Aprašant dažnai apibūdinama ne tik išvaizda (portretas), bet ir atskleidžiami charakteris arba būdo savybės. Toks aprašymas vadinamas charakteristika. **Charakterizavimas atskleidžia žmogaus ar reiškinio skiriamuosius požymius, teigiamas ar neigiamas ypatybes.**

Samprotavimas – toks teksto tipas, kai keliami klausimai, atskleidžiamas požiūris, aiškinama ir argumentuojama siekiant įrodyti, daromos išvados. Samprotaujama dažniausiai apie svarbius žmogaus gyvenimo klausimus, dvasinius išgyvenimus, pasaulio reiškinius. Samprotaujant mintys dėstomos logiškai, nuosekliai, vertinama, polemizuojama (ginčijamasi).

Yra dvi ryškesnės samprotavimo atmainos: **argumentavimas** ir **aiškinimas**.

Vienos minties aiškinimas kitomis mintimis, plačiai aptariant kokį nors žodį, frazę, posakį ar mintį, siekiant įvairiais aspektais išryškinti jų prasmę, yra **interpretacija**. Pavyzdžiui: *Žmogaus kūryba kyla iš žmogaus kūrybiškumo, iš begalinio atvirumo. Ir lyrinė kūryba yra ypatingas žmogaus dvasios atsivėrimas: „Aš atverta lig paskutinio nervo... / lig paskutinės paslėptos minties“, – sakė poetė eilėraštyje „Intermezzo“ (Viktorija Daujotytė, *Parašyta moterų*).*

Analogija yra skirtingų dalykų – daiktų, reiškinių, sąvokų ir pan. – lyginimas pagal jų panašumą, toks samprotavimo būdas, kuriame iš objektų panašumo vienais požymiais daroma išvada, kad tie objektai panašūs ir kitais požymiais. Pavyzdžiui: *Esu girdėjęs, kad kūryba, poezija yra panašios į uždara paslaptinę rūmą, kad į ten sunku patekti be vedlio arba nepašauktiesiems, kad esą tik išrinktieji ten patenka ir kad tik jiems leista rinktis tai, kas ten kilnu ir gražu (Marcelijus Martinaitis, *Apie kūrybą*).*

Lyginimas yra toks samprotavimo būdas, kai gretinami tų pačių rūšių dalykai. Pavyzdžiui: *Kūryba yra nepaprastos įtampos dalykas, aukštesnis ir platesnis už sugebėjimą rašyti (Marcelijus Martinaitis, *Kūrybos pašaukimas*).*

Kontrastas yra toks minčių perteikimo būdas, kai greta dėstomais skirtingais reiškiniais pabrėžiamas jų skirtingumas. Pavyzdžiui: *Vargšai pirmieji eilėraščiai – užmiršti ligoti vaikai, apauti išklypusiais vadovėlių batais, užsidėję savo mokytojų akinius. Kur pirmieji Maironio, Putino, Salomėjos Nėries eilėraščiai? Jeigu jie būtų išlikę visi, gal ne toks lengvas atrodytų poeto gimimas, kurį biografai kartais vaizduoja kaip triumfą (Marcelijus Martinaitis, *Kūrybos pašaukimas*).*

Iliustravimas – toks minčių perteikimo būdas, kai pateikiama įvairių pavyzdžių siekiant pagrįsti, įrodyti tai, kas pasakyta. Pavyzdžiui: *Poetas nepajėgia visą laiką rašyti – arba išsisemia, neatlaiko nuolatinės įtampos, arba tiesiog „neateina įkvėpimas“. Kartais tokia kūrybinė tyła trunka dešimtmečius, o kartais poezija daugiau neįsideda. Kai kurių lyrikų laikas neilgas. Maironis, Kazys Binkis savo pagrindinius lyrikos dalykus parašė per keliolika metų. Visa Adomo Mickevičiaus lyrinė kūryba sutelpta beveik į vieną dešimtmetį (Marcelijus Martinaitis, *Kūrybos pašaukimas*).*

Sentencija – tai įžvalgiai, vaizdingai ir glaustai suformuluota bei apibendrinta išmintis. Sentencijos įtaigiai apibendrina gyvenimo patirtį, tačiau turi būti vartojamos apdairiai ir saikingai. Pavyzdžiui: *Kaip lengvai yra sakoma, kad poetu reikia gimti (Marcelijus Martinaitis, *Kūrybos pašaukimas*).*

Tekstai dažniausiai būna ne vieno kurio nors tipo, o mišrūs: juose susipina ir pasakojimo, ir aprašymo, ir samprotavimo elementai.

Keistas tų metų rugpjūtis buvo Parėžiuje – iš jo nebuvo išvažiavęs, o atrodė, lyg į jį būčiau sugrįžęs po daugelio metų. Ir kaip visada, kai sugrįžti į ilgai nelankytas vietas, jis atrodė tuščias, apleistas. Taip pat – liūdnas, kažko netekęs. Norėjau sakyti, kad vietos sensta kaip mes. Bet ne – vietos ne visada sensta, kartais jas žmonės pagal savo supratimą atjaunina, tačiau po daug dienų grįžus į jas visuomet nutvilko anų laikų ilgesys. Bent mane. Tik iliuzija, kad į buvusių vietą grįžai. Per radiją pranešinėjo, per televiziją rodė penkių, šešių šimtų kilometrų grūstis šalies keliuose: rugpjūtis – atostogų metas. Jau pirmą savaitę žmonių buvo mažiau, antrą miestas dar labiau ištuštėjo. Taip – visada: paštas dirba trumpiau, ką ten paštas, uždaro kepyklėles, kavines, daug ką uždaro. Bet ir turistų, pavaduojančių vietinius, buvo mažiau: tais metais turistai lenkė Parėžių. Visi žinom dėl ko. <...> O, tie saulėlydžiai – prisimenu juos kaip akimirksnius, rimuojančius mūsų gyvenimus: tik tada, kai netenki, įvertinti tai, ką turėjai. Galėčiau papasakoti apie kiekvieną: ir apie tą, kai dangų glostant plunksniniams debesims dienos šviesa tirpo lyg blunkančiame impresionistų paveiksle, ir apie tą, kai vakarop kilęs vėjas sužerplėjo horizontą ir raudonos debesų eišenos geso kaip auštantis žaizdras, ir apie tą, kai už Pont Royal¹ telkiantis audrą nešantiems debesims saulei pavyko iš jų išsinerti ir pro jų properšas įstrižai krintantys šviesos stulpai man pasirodė panašūs į triūbas vargonų, gaudžiančių dangaus sferų muziką. Visos jos buvo skirtingos, tos saulės laidos, ir visos liejos į vieną saulėlydį – prasidedantį nuo pat aušros, ilgą ir ilgesingą. Ar būčiau galėjęs tuos saulėlydžius išverti be savo šuns, be Ėko? Tikriausiai ne. Gėstanti vakaro šviesa mane jo vardu smelkė, Ėko ištikimybė ir jo įsipareigojimas man, o mano įsipareigojimas jam mudu vienas kitą palaikė. Sykais nutvilkydavo įspūdis, kad, prisijaukinęs šunį, dar labiau prisijaukinau miestą: jo gatves, skersgatvius, aikštes, krantines, tiltus; atrodė, kad griūvantis miestas man artimesnis už buvusį, kai vaizdavausi, jog gyvenimas jame ir be manęs niekada nesibaigs, – ką reiškia kartų kaitos dygsniai prieš akmens amžinybę? <...>

Valdas Papievis, Ėko

Pasakojimas: vieta, laikas, įvykiai, priešastys.

Samprotavimo elementas – analogija.

Samprotavimo elementas – perfrazuojama sentencija.

Aprašymas: vaizdingai aprašomas reiškinys ir jo sukeltas įspūdis.

Samprotavimas: keliamas klausimas pasitelkiant analogiją, lyginimą, svarstoma egzistencinė problema, atskleidžiamas požiūris, vertybės.

¹ Karališkasis tiltas.

1. Kas būdinga šiuolaikinių tekstų tipams?
2. Kokių elementų dažniausiai aptinkama pasakojime? Pateikite pavyzdžių.
3. Kokių samprotavimo atmainų dažniausiai vartojama šiuolaikiniuose tekstuose? Pagrįskite pavyzdžiais.

1. Perskaitykite tekstą ir pasakykite jo tipą.

<...> Man atrodo, kad mes labai sureikšminame darbą, veiksmą, spartą. Nebesakome – laimingas žmogus, sakome sėkmės lydimas. Mane siutina visos tos sėkmės istorijos. Sėkmės lydimą suvokiame kaip turtingą, fotografuojamą viršeliams, lyg tai įprasmintų gyvenimą. Viename interviu neatsargiai parašiau apie tinginystės palaimą – buvo labai įdomių komentarų. Aš siūlau sustoti, įsižiūrėti, įsiklausyti. Tik tomis tinginystės palaimos būsenomis ir atsiveria aukštieji mūsų gyvenimo akimirksniai, egzistenciniai akimirksniai, atsiskleidžia gyvenimo grožis. Bėgdamas jo nepastebėsi, prabėgsi. Linijos, melodijos, žodžio, žmogaus grožio gali taip ir nepastebėti, gali prabėgti pro savo paties gyvenimą, vienintelį ir nepakartojamą. <...>

Nijolė Bulotaitė, Valdas Papievis: „Mano namai – lietuvių kalba“

➔ <https://naujienos.vu.lt/valdas-papievis-mano-namai-lie...>

2. Papildykite 1 užduoties tekstą argumentavimo ar aiškinimo intarpais.

3. Perskaitykite tekstą ir argumentuotai atsakykite, kokių tipų tekstai jame derinami. Nurodykite teksto temą ir svarstomą problemą.

<...> Tačiau šiandien mūsų literatūra jau yra kitokia. Nes kitoks yra mūsų pasaulis. Mes esame laisvi, niekas mūsų nebepersekioja dėl pažiūrų, niekas nereikalauja aukotis. Mus valdo nebe valdžios ideologija, o kapitalas, kuris vis labiau sutampa su informacinėmis sistemomis. Medijos, knygos – tai irgi informacijos kanalai, visuose juose prasisunkia komercinis elementas, be kurio niekas nesisuka. Kai viskas sukasi greitai, nė nepamatai, kaip egzistencija netenka transcendencijos matmens, prarandamas gyvenimo šventumo pojūtis. Nes tai vertikalus dalykas, o vartotojiškas gyvenimas yra horizontalus, dinamiškas, greitas. Prekės sukasi greitai, o ir knygos rašomos be paliovos, nes jos irgi yra prekė. Gyvename horizontalioje bėgančioje eilutėje, nes informacinėje visuomenėje nėra laiko gilintis: nei kuriant, nei skaitant. <...>

Dažnas naujųjų kūrėjų kūrybą pradeda nuo dalijimosi savo gyvenimėlio patirtimis socialinio bendravimo grupėse, feisbuke, instagrame, taip pat kuria tinklaraščius, internetinius dienoraščius, ir jau tada, sukaupe tam tikrą laikininkų masę, įtiki savo talentais ir jau veržiasi į visuomenę su patvaresne popierine knyga. Jie imasi rašyti neaiškaus žanro eklektinius¹ einamųjų poreikių tekstus, pasakoja savo sėkmės istorijas (apie emigracijos vargus buvo rašoma tik laisvės pradžioje) visiškai neturėdami ne tik literatūrinio rašymo, bet ir gilesnio skaitymo patirties. Randasi ir tokių talentų, kurie antai skelbiasi: esu kūrybininkas, tekstų kūrėjas reklamoms. Ir noriu rašyti knyga. <...>

Remigijus Tamošaitis, Šis šaunus naujas pasaulis

➔ <https://www.bernardinai.lt/sis-saunus-naujas-pasaulis/>

¹ Eklektika – 1) skirtingų, nederančių, prieštaringų mokslo, meno teorijų, koncepcijų, stilių, tezių, sąvokų nekūrybiškas jungimas ir vartojimas; nesavarankiška, neprincipinga mąstysena, kūryba.

4. Perskaitykite tekstus ir atlikite 4.1–4.4 užduotis.

I tekstas

<...> Ypač svarbūs šiandien kelionių įspūdžiai, kuriuose ne tiek parodomas kitos šalys, kaip būdavo seno tipo kelionių apybraižose, bet demonstruojamas paties keliautojo šaunumas, jo pasiekimai, iš auditorijos laukiant patiktukų – to pigaus įvertinimo, pripažinimo. Todėl daugelio tokių kelionių aprašymai sklidini optimizmo ir jaunatviško naivumo. Formuojasi mobilaus naujojo herojaus tipas, kuris didžiuojasi net savo trūkumais – nes jaunystė viską pateisina, išteisina.

Taigi šiandien už literatūros kūrėjų nugaros slypi ne klasika, bet medijų ekranai, internetas. O kas stovi už jų? Kas mūsų laukia už šito gyvenimo? Kur yra šito šaunus naujojo pasaulio ribos? <...>

Remigijus Tamošaitis, Šis šaunus naujas pasaulis

II tekstas

<...> Internetiniai komentarai – labai savita skaitymo ir reagavimo erdvė, įdomi ir antropologiškai: ką išlaisvina sąmonėje anoniminė raiška, ką atidengia, kodėl daugiau juodumo ir niekinimų negu palankumo, supratimo, pasidžiaugimo.

Viktorija Daujotytė, Kalba ir jos menas

4.1. Nurodykite abu tekstus siejančią temą.

4.2. Suformuluokite, jūsų nuomone, svarbiausią tekstuose svarstomą problemą.

4.3. Parašykite 120–150 žodžių samprotavimo pastraipą su pasakojimo ir aprašymo elementais, argumentuotai atskleisdami savo požiūrį į tekstuose svarstomą problemą.

- Rašydami pastraipą **suformuluokite** teiginį, **įvardykite** svarstomą problemą.
- **Galite aptarti**, kur, kada, kodėl problema atsirado, kam ji aktuali ar neaktuali.
- **Pateikite** pavyzdžių iš literatūros ar kitos kultūros srities.
- **Pasamprotaukite**, kokią įtaką ši problema daro žmogui, kokių pasekmių sukelia.
- **Pasiūlykite**, kaip problemą būtų galima spręsti.
- Jeigu manote, kad problema nesvarbi, **pagrįskite** savo nuomonę.
- **Laikykitės** pastraipos struktūros reikalavimų. (Remkitės patarimais p. 128–129.)

4.4. Perskaitykite savo darbus grupės draugams.

5. Parašykite samprotavimo pastraipos tema „Kas žmogų įkvepia siekti savo tikslo?“ planą: parašykite teiginį ir parinkite argumentų. Rekomenduojama kiekvienai grupei pasirinkti skirtingus būdus: analogiją, lyginimą, kontrastą, iliustravimą, sentenciją, interpretaciją.

5.1. Pristatykite savo planus kitoms grupėms.

5.2. Aptarkite, kuri grupė įtaigiau atsakė į klausimą, ir pateikite patarimų, kuriai grupei reikėtų patobulinti savo planą.

V SKYRIUS

SINTAKSĖ IR SKYRYBA

TIKSLAI

Laikytis taisyklingos lietuvių kalbos skyrybos reikalavimų rašant, analizuojant ir kuriant tekstus.

ŠIAME SKYRIUJE

PAKARTOSITE IR PAGILINSITE ŽINIĄ APIE

- sudėtinio sakinio skyrybą;
- tiesioginės kalbos ir citatų skyrybą;
- stilingos kalbos reikalavimus.

SUSIPAŽINSITE SU

- sudėtinių mišriųjų sakinių sandarą;
- stilingos kalbos reikalavimų taikymu tekste.

MOKYSITĖS

- sudėtinių mišriųjų sakinių dėmenų skyrybos;
- tiesioginės kalbos skyrybos;
- citatų skyrybos;
- nagrinėti sudėtinius mišriuosius sakinius;
- kurti tekstus laikantis stilingų kalbos reikalavimų.

PASITIKRINSITE, AR GEBATE TEKSTE ATPAŽINTI

- sudėtinius mišriuosius sakinius;
- tiesioginės kalbos sakinius;
- citas.

ĮTVIRTINSITE ĮGŪDŽIUS

- taisyklingai skirti taikydami išmoktas sudėtinių mišriųjų sakinių, tiesioginės kalbos ir citatų skyrybos taisykles.

KAIP KŪRYBINIS MĄSTYMAS
UGDO KŪRYBIŠKUMĄ?

1. Stilingos kalbos reikalavimai (aiškumas, logiškumas, tikslumas, glaustumas, įtaigumas)

Kodėl reikia laikytis stilingos kalbos reikalavimų kuriant tekstus?

Stilinga kalbà atitinka kalbėjimo aplinkybes: adresatą, turinį, tikslą. Vienais atvejais kalba turi būti tiksli ir aiški, kitais – ir vaizdinga, emociinga, skambi, kitaip tariant, ypatinga, paveiki, įtaigi. Todėl kuriant tekstą reikia paisyti **stilingos kalbos reikalavimų: aiškumo, logiškumo, tikslumo, glaustumo, įtaigumo.**

Stilingos kalbos reikalavimų požymiai

Stilingos kalbos reikalavimai	Požymiai
Aiškumas	Tekstas tampa neaiškus, jei kas nors yra netaisyklinga, negryna. Aiškumui ypač kenkia įmantrumas, daugiareikšmiai dviprasmybes sukuriantys žodžiai, teksto perkrovimas terminais, skaičiais, meninėmis priemonėmis.
Logiškumas	Logiškumas siejamas su mąstymu. Tai elementarių logikos reikalavimų laikymasis, argumentuotas kalbėjimas.
Tikslumas	Tikslumas reikalauja, kad raiška atitiktų mintį, o ši – objektą, įvykį. Tikslumui ypač praverčia sinonimai. Svarbiausia jų funkcija tikslinamoji (plg. veiksmažodžių <i>manyti, galvoti</i> ir <i>mąstyti</i> reikšmės). Kalbos tikslumas priklauso nuo taisyklingumo. Žodis dažnai būna netikslus todėl, kad pavartotas netaisyklingai, ne savo reikšme, painiojami panašiai skambantys, bet skirtingos reikšmės žodžiai, gretimi žodžiai nederinami pagal prasmę.
Glaustumas	Ši ypatybė yra kalbos aiškumo ir paprastumo palydovė. Labai svarbu atsirinkti, koks aforizmas, metafora, sentencija, patarlė ar palyginimas atskleis visą minties esmę.
Įtaigumas	Kalbos įtaigumą kuria vaizdingumas, gyvumas, skambumas, turtingumas. Vaizdingumas pirmiausia yra meninio stiliaus ypatybė, kurios pagrindas – konkretumas. Kalbos vaizdingumas priklauso nuo leksikos: konkrečių daiktavardžių, vaizdingųjų veiksmažodžių, jo teikia frazeologizmai, palyginimai, tropai. Gyvumas – buitinio, meninio, iš dalies publicistinio stiliaus ypatybė, siejama su veiksmažodžiu, dinamiškumu, žodyno, gramatinių formų, sakinių įvairove, išiktukų vartojimu. Skambumas yra sakininės kalbos ypatybė, siejama su garsų derme – lengva, malonia klausyti tartimi. Ši ypatybė (ji dar vadinama sklandumu) pageidautina visų stilių ir rašytiniame, ir sakytiame tekste.

Turtingumas yra visų gero stiliaus ypatybių pamatas: tik turint iš ko rinktis, ne tokį tikslų žodį galima pakeisti tikslesniu, nevaizdingą – vaizdingesniu. Ryškiausias kalbos turtingumo rodiklis yra sinonimika. Tačiau **turtinga kalba – tai ne žodžių kiekis, ne dirbtinė kalbos sancaupa, o tikslingas jų parinkimas ir vartojimas.**

Rašyti stilingai, vadinasi, **rasti geriausią savo minčių ir jausmų raišką konkrečia tema, konkrečia proga, konkrečiu laiku, tinkamą konkrečiam adresatui.**

Pagal str. *Bendrieji stilingo teksto reikalavimai* ir Kazimiero Župerkos kn. *Stilistika*

Stilingos kalbos trūkumai

Stilingos kalbos reikalavimai	Stilingos kalbos reikalavimų pažeidimai
Aiškumas	Kalbos aiškumo trūkumai skiriami į leksinius ir gramatinius . Leksiniai trūkumai: tas pats žodis vienas paskui kitą einančiuose sakiniuose arba tame pačiame sakinyje vartojamas skirtingomis reikšmėmis; vartojami sinonimai, artimi terminams, ir jais, tai vienu, tai kitu, pagret vadinamas tas pats daiktas; neapdairiai vartojami kontekstiniai sinonimai; trūksta žodžio; minties šuolis; įmantraujama tropais, terminais, jų trumpinimu; vartojama sumokslinta, „išpūsta“ frazė. Gramatiniai trūkumai: dviprasmybę kelia įvardis, siejamas su keiliais prieš einančio teksto žodžiais; nepamatuotas skaičiaus formos kaitaliojimas tekste; dviprasmybė kyla dėl neapdairiai pasirinktos žodžių tvarkos sakinyje; sakinyje tampa griozdiškas ir sunkiau suprasti mintį dėl ilgo išplėstinio pažyminio prieš pažymimajį žodį.
Logiškumas	Loginiai kalbos trūkumai yra ne tiek kalbos raiškos, kiek mąstymo trūkumai, atsiradę pažeidus logikos dėsnius. Logiškos kalbos dėsniai pažeidžiami, kai sąvokos skirstomos ne vienu pagrindu, tas pats dalykas aiškinamas tokiu pat dalyku, kalbama nenuosekliai, sudvejinamas veikėjas, nepaisoma loginio skirstymo reikalavimų, išvada prieštarauja prielaidai, vartojami nevykę palyginimai, minties šuolis.
Tikslumas	Kalbos tikslumo trūkumai skiriami į leksinius ir gramatinius . Leksiniai trūkumai: žodžio tikslumo trūkumai (žodis netinkamas dėl semantinio ¹ arba emocinio atspalvio, pasirenkamas ne tas sinonimas ar kitoks artimos reikšmės žodis, bendri žodžiai ten, kur tiksliau mintį išreikštų konkretūs); supainiojami panašiai skambantys skirtingų reikšmių žodžiai; gretinami žodžiai nederinami pagal prasmę.

¹ **Semántinis** – susijęs su semantika, reikšminis. Semantika – kalbos vienetų reikšmės.

Stilingos kalbos reikalavimai	Stilingos kalbos reikalavimų pažeidimai
	Gramatiniai trūkumai: skyrium paimtas sakinyje geras, taisyklingas, o tekste – netikslus; neįaučiami ir netinkamai išdėstomi prasminiai akcentai sakinyje ar tekste, netikslai (nors ir taisyklinga) žodžių tvarka.
Glaustumas	Kalbos glaustumo trūkumai: glaustumui kenkia skurdus žodynas, mąstymo padrikumas, prastas apsiskaitymas, teksto kompozicijos (ypač jos proporcijų) nepaisymas. Sakytinę kalbą „išpučia“ dažni pertarai <i>taip sakant, supranti, žinok</i> ir kt.; pasakymai su nereikalingais dalyviniais pažyminiais; frazės išplečia veiksmažodiniai daiktavardžiai; kartojami žodžiai; per dažnai vartojami įvardžiai; vartojami nieko nesakantys dalyviniai pažyminiai; tuščiažodžiavimas.
Įtaigumas	
a) gyvumas:	kalbos gyvumui kenkia nemotyvuotai kartojami tie patys žodžiai, frazės, monotonija, nepagrįstas veiksmažodžių keitimas veiksmažodiniais daiktavardžiais, neveikiamaisiais dalyviais (netinka reikšti greitiems, staigiems veiksams);
b) vaizdingumas:	kalbos vaizdingumo trūkumai: aptariamoms aplinkybėms reikalauja ekspresijos ¹ , vaizdo, vartojami stilistiškai neutralūs, nevaizdingi žodžiai; netinkamai ar nesaikingai vartojamos meninės raiškos priemonės; įkyriai ir nuobodžiai kartojami žodžiai;
c) skambumas:	kalbos skambumo trūkumus sudaro ausį režiantys panašiai skambančių žodžių susidūrimai ir kartojimai, vienodų skiemenų susibėgimai, atsitiktiniai rimai bei kiti stilistiškai nepateisinami sąskambiai;
d) turtingumas:	didžiausias kalbos turtingumo trūkumas – įkyriai kartojami tie patys ar bendrašakniai žodžiai.

Kazimieras Župerka, *Stilistika*

1. Kokių stilingos kalbos reikalavimų reikia laikytis, kad kuriamas tekstas būtų sklandus?
2. Kokie yra stilingos kalbos požymiai?
3. Nuo ko priklauso kalbos turtingumas? Pateikite pavyzdžių.

1. **•••• Tekstą aptarkite remdamiesi stilingos kalbos reikalavimais. Nurodykite teksto funkcinių stilių (žr. p. 127).**

<...> Žmogus yra kūrybingas, kiekvienas sąmoningas individas gali laisvai veikti pasaulyje, jį keisti, susikurti savo gyvenimą, į kurį įeina ir šeimos kūrimas. Priesaga -ing- rodo kūrybos galių turėjimą. Žmogų iškelia, suteikia išskirtinių galimybių kūrybingumo ryškumas, intensyvumas. „Širdingas“, „turtingas“: vienu atveju – turįs širdį, gebantis atsiliepti į kito skausmą, užjausti, padėti, kitu – turįs turto. „Kūrybingas“, turįs kūrybos, kad ir kaip neįprastai tai skambėtų. Kūrybingas ir tas, kursai turi galių kūrybai atpažinti. Išmintį atpažįsta tik išmintingas.

Kūrybingumas apima ir matematikus, ir fizikus, ir ekonomistus, ir teisininkus, ir bibliotekininkus. Negana to – kūrybingumas neapleidžia ir fizinį darbą dirbančių žmonių. Gamta, žemės darbai kūrybingumą skatina: gamta yra kūrybinga, valdo sudėtingas garsines partitūras, spalvų dermes, kuria kraštovaizdžius. Žinome, kad ir negailėstinga – sukuria ir sunaikina. Ir žmogaus kūrybinės galios, deja, nėra tik konstruktyvios – jos gali būti ir destruktivos.

¹ **Eksprėsija** – kalbos išraiškumas, emocijumas, vaizdingumas kaip priešprieša neutralumui.

„Kūrybiškas“. Ką lietuvių kalba sako šiuo būdvardžiu, kaip atskiria nuo kūrybingo? Atskiria nežymiai, kiek pastūmėdama veiksmo kryptimi: kūrybiškai veikiantis žmogus randa netikėtus sprendimus, pamato išėitis, pasisuka nelaukta kryptimi, pamato, kas ligi tol nebuvo pastebėta, suvokta. Įprastume pastebi neįprastumą. Šiuo metu kartais itin kūrybiškai veikia kūrybingi menininkai: juvelyrai, sukuriantys papuošalus ne tik iš nebrangių, bet ir atliekamų medžiagų, skulptoriai, pasirinkę kokias statybines atliekas, niekam neberekalingus daiktus ir transponuodami juos į kūrinius. Kas skiria kūrinį nuo daikto, reikalingo ar nereikalingo? Paprasčiausia sakyti, kad kitų funkcijų įgijimas, ryšių su aplinka, su žmonėmis atsiradimas. <...>

Viktorija Daujotytė, *Kūrybiškumas ir kūrybingumo atpažinimas*

2. **•••• Nurodykite ir ištaisykite kalbos logikos ir aiškumo trūkumus.**

Pavyzdys: 1. *Ir aš nejučiomis pajuntu, kaip mane apima baimė.* Aiškinimas: logikos trūkumas – pasakymas *nejučiomis pajuntu* nelogiškas. Neįmanoma pajusti neįjuntant. Taisoma: *Ir aš pajuntu, kaip mane apima baimė.* 2. *Mokykla davė mums sparnus, ir mes galime plasnoti į bet kurią pusę.* Aiškinimas: aiškumo trūkumas – įmantraujama tropais: *davė sparnus, galime plasnoti.* Taisoma: *Mokykla daug ko išmokė, todėl lengvai galime rinktis savo kelią.*

1. *Ir visas kraštas apjuostas giliomis upėmis, jūromis, išmindžiotas įvairių pėdų, kurios ilgainiui pramina taką.* 2. *Mūsuose dar yra daug jaunuolių, kurie į gyvenimą žiūri pro tėvelių kišenę.* 3. *Jis ateidavo ne tik siūdintis medpadžių, bet ir pakalbėti apie gyvenimą.* 4. *Trys dar tebesimoko: vienas aukštojo mokykloje, du šįmet sės į gimnazijos paskutinės klasės suolą.* 5. *Kelionė buvo įdomi ne vien todėl, kad mane jaudino susitikimai su nepažįstamais žmonėmis, bet ir todėl, kad aš atsidūriau tarp dviejų pasaulio ribų.* 6. *Dabar jau įvykdytas dujų baliono sureguliuojimo schemas pataisymas.* 7. *Nors poeto nėra tarp gyvųjų, tačiau mes visur jį jaučiame: ir darbuose, ir gyvenimo ateityje.* 8. *Čiulba paukšteliai krūmuose. Jie irgi ruošiasi žydėti.* 9. *Jo eilės skamba fabriky, gamyklų, staklių ir mašinų gaudesy.* 10. *Merginos tėvas nenorėjo jaunikio, todėl jis apšmeižė jį.*

3. **•••• Suredaguokite sakinius. Paaškindite, kurie kalbos tikslumo, glaustumo reikalavimai pažeisti.**

Pavyzdys: 1. *Pagalvokime, ar mes dažnai susiduriame su vaikyste.* Aiškinimas: tikslumo trūkumas – ne savo reikšme pavartotas žodis *susiduriame*. Taisoma: *Pagalvokime, ar mes dažnai prisimename vaikystę.* 2. *Trumpas buvo poeto Vytauto Mačernio gyvenimo kelias.* Aiškinimas: glaustumo trūkumas – žodis *kelias* sakiniui nesuteikia jokios papildomos informacijos. Taisomas: *Trumpas buvo Vytauto Mačernio gyvenimas.*

1. *Tai buvo ryški asmenybė, savo šviesa nutvilkiusi ne vieną imlių vaiko širdį.* 2. *Anzelmo Matučio eilėraštis „Šermukšnėlė“ nesukelia per didelio lyrinio sunkumo.* 3. *Seniai teko matyti tokią minią, besibūriuojančią prie teatro durų.* 4. *Ir daugelis kitų nuoširdžiai atlieka darbą.* 5. *Darius pastebi, kad kas keleri metai jam reikia didesnės avalynės numerio.* 6. *Jie vertėsi bitininkyste, gamino medų ir vašką, nuo kurio galėjo kilti ir vietovės pavadinimas.* 7. *Mes, ta prasme, labai stengėmės, ta prasme, kad pirmokai gimnastikos varžybose laimėtų prizinę vietą.* 8. *Sergamumas sumažės, jeigu vaikai bus grūdinami, išvedami pasivaikščioti po gryną orą. Vaikų sergamumui mažinti yra rezervų ir miesto vaikų ikimokyklinėse įstaigose.* 9. *Draugystė aš galėčiau sulyginti su didžiuliu, plačiai įsikerojusiu ažuolu.* 10. *Mano draugystė su seserimi vis labiau stiprėjo ir tvirtėjo.*

4. **••••• Nurodykite, kurias leksines priemones vartojant tekstas tampa įtikinamas (remkitės gyvumo, vaizdingumo ir skambumo požymiais). Tas priemones įvardykite ir išrašykite.**

<...> Mėnesiena, žiogų čirpavimas, lakštingalos... Bet greitai visa nutilis, kadangi iš vakarų artinasi audros debesys. Lyg įkaitinti uolų luitai jie garma vienas per kitą. Erdvė pritvinkusi ozono, grėsmės ir ilgesio. Tarpais tolimas dangus ties horizontu nušvinta dusliu raudoni – amalų krečia. Tyliai tie žaibai prasideda, tyliai ir gęsta. Tačiau po jų subilda perkūno ratai, sublyksi žaibų botagai. Šitą tik tvykstelėjo žaibas, tarsi didžiuliais,

išklaipytais pirštais apimdamas visą audrotą padangę: menkiausias debesies iškilimas žymu, menkiausias įdubimas ar sujudėjimas. Gėstančio žaibo šviesoje spėji pamatyti ir jų veidus. Vienas tamsaus gymio, grubokų bruožų, apvalus. Tai Rimantas. Antrasis pailgas, didelėmis ryškiomis akimis, Juozas. Trečiojo veidas jau skendi tamsoj. Iš tamsos, iš pratiso miško ošimo girdėti jo balsas. Jis skuba kažką išsakyti ir bijo, kad nespės: bet kurią akimirką gali sušniokšti audra; tą balsą užgožia pleišėjantys žaibai. <...>

Bronius Radzevičius, *Priešaušrio vieškeliai*

5. Sukurkite 120–150 žodžių pasakojimo pastraipą tema „Dešimtokas ieško kūrybiškumo“. Pastraipoje pavartokite kalbinės raiškos priemonių. (Remkitės patarimais p. 131–132.)

2. Sudėtiniai mišrieji sakiniai, jų dėmenų jungimo ypatumai

Kaip jungiami sudėtinio mišriojo sakinio dėmenys?

Sudėtinis sakinys – sakinys, turintis du ar kelis gramatinius centrus, pavyzdžiui: *Gudrus ir po žeme mato, kvailas ir po kojom nepastebi. Kai žmogus turi daugybę idėjų, sprendimų, staiga ateina išganinga mintis.* Sudėtiniai sakiniai pagal dėmenų jungimo būdus skiriami į **jungtukinius** (jungiami intonacija ir jungtukais), pavyzdžiui, *Saulutė tebešvietė linksmi, bet vėjas jau užavo, ir bejungtukius* (siejami tik intonacija), pavyzdžiui, *Antrąją savaitės pusę bus ramesnė, giedresnė, naktys vėsesnės, dienos maloniai šiltos*, sakinius. Sudėtiniai jungtukiniai sakiniai pagal tai, kuriais jungtukais ar kitais jungiamaisiais žodžiais jungiami jų dėmenys, skiriami į **sujungiamuosius**, pavyzdžiui, *Čia linkiausiu nebe pirmą kartą, todėl kiekvienas keliukas buvo gerai pažįstamas, ir prijungiamuosius*, pavyzdžiui, *Žmogus paprastai geriausiai suvokia tai, kas jau žinoma.*

Sudėtinį sakinį sudarantys trys ir daugiau dėmenų gali būti jungiami ne vienu, o keliais būdais, kaip an-tai pirmą sakinio dėmenį su antruoju gali jungti sujungiamasis ryšys, antrąjį su trečiuoju – prijungiamasis arba pirmąjį su antruoju – bejungtukis siejimo būdas, antrąjį su trečiuoju – sujungiamasis ir pan.

Mišrieji sakiniai – tai dviem ar trimis jungimo būdais sudaryti sudėtiniai sakiniai:

sujungiamasis ryšys

prijungiamasis ryšys

Pavasarinė saulė šildė, ir vaikas net napajuto, kaip saldžiai užmigo.

Pagal tris pagrindinius sudėtinio sakinio dėmenų jungimo būdus (sujungimą, prijungimą, bejungtukį) galima skirti **tokius mišriųjų sakinio dėmenų jungimo derinius:**

- 1) sujungiamieji-prijungiamieji sakiniai,
- 2) bejungtukiai-prijungiamieji sakiniai,
- 3) bejungtukiai-sujungiamieji sakiniai,
- 4) bejungtukiai-sujungiamieji-prijungiamieji sakiniai.

Sudėtiniai mišrieji sakiniai dažniausiai yra **skirtingo skaidymo lygmens**. Šio tipo sakinys skyla į dvi dalis. Svaresnis skyrybos ženklas (dvitaškis, brūkšnys, kabliataškis) turi žymėti ryškiausią pauzę, vyraujančią

sakinio ryšį. Pavyzdžiui: *Kad taip atsirastų kokia uoga (1), tai išeitų visai šauni puota (2): gira būtų rūgšti ir saldi (3), atsigerti negali (4).* Paaiškinimas: sudėtinis mišrusis sakinys sudarytas iš keturių dėmenų, 1 ir 2 dėmenys sujungti prijungiamuoju ryšiu, 2 ir 3 susieti bejungtukiu, 3 ir 4 – bejungtukiu, po 2 dėmens daroma ryški pauzė, ją žymi dvitaškis, vadinasi, vyraujantis ryšys yra bejungtukis.

Mišriųjų sakinio dėmenų jungimo būdai

Mišriųjų sakinio dėmenų jungimo būdai	Taisyklės	Pavyzdžiai
Sujungiamasis-prijungiamasis	1. Mišriųjų sakinio, kurių bent vienas dėmuo turi prijungtą šalutinį dėmenį , dėmenys siejami sujungiamuoju-prijungiamuoju būdu. Galimi tokių sakinio modeliai: a) sujungiamieji dėmenys (vienas ar du) gali turėti ne vieną šalutinį dėmenį ; b) sakinyje sujungiamųjų dėmenų gali būti daugiau kaip du :	<i>Ežys neabejotinai yra naudingas gyvuliukas, tačiau jam prikišama, kad naikina paukščių kiaušinius ir jauniklius.</i> a) <i>Tadukui atrodė, kad jis sapne rado gražų daiktą, bet kai prabudo, jo nebuvo.</i> b) <i>Ar tikrai nurimo dejavimai, kas pasakys, bet mažučiams kažin ko drąsiau pasidare, ir patylėjusi valandėlę Katriukė vėl prašneko.</i>
Bejungtukis-prijungiamasis	1. Bejungtukiai sakiniai, kurių bent vienas dėmuo turi šalutinį dėmenį , siejami bejungtukiu-prijungiamuoju būdu. Galimi tokių sakinio modeliai: a) vienas bejungtukio sakinio dėmuo turi šalutinį dėmenį ; b) du bejungtukio sakinio dėmenys turi po šalutinį dėmenį ; c) yra keli bejungtukiai dėmenys, iš kurių bent vienas turi šalutinį dėmenį :	<i>Matyt, nieko doro iš jo nebus: koks gimė, toks ir mirs.</i> a) <i>Duona piršta neskalsi: bėpigu, kai savo yra.</i> b) <i>Gyvena kaip žirnis prie kelio: kas eina – tas skina, kas nori – tas mina.</i> c) <i>Dienos dabar trumpos, tai ne nepamatė, kai ėmė temti: langeliai pilkėjo, pajuodę kampai traukėsi.</i>
Bejungtukis-sujungiamasis	1. Kai vieni dėmenys sudedami be jungtukų, o kiti sujungiami jungtukais , yra bejungtukiu-sujungiamuoju būdu susieti mišriojo sakinio dėmenys. Galimi tokių sakinio modeliai: a) bejungtukio-sujungiamosio sakinio dėmenys yra lygiaverčiai : keli bejungtukiai dėmenys sudaro grandinę, kurią užbaigia sujungiamasis dėmuo;	<i>Nepriklausomos žurnalistikos principais besivadovaujančios žiniasklaidos įtaka šįkart buvo labai svarbi, didžiausi kanalai kritiškai vertino visus politinio proceso dalyvius, ir visuomenė galėjo priimti pasvertus sprendimus.</i> a) <i>Linksmiau sučireno vieversiai, papieviuose gyviau artojus sveikino pempės, o miške skardžiai nuaidėjo gegutės kukavimas.</i>